

ΠΡΟΣ: κ. Δ. Αθανασούλη
Διευθυντή της ΕΦΑΚΥΚ

ΑΝΑΦΟΡΑ

Νικολάου Βίττη
υπαλλήλου της ΕΦΑΚΥΚ
του κλάδου ΤΕ Συντηρητών
Αρχ/των και Έργων Τέχνης

ΚΟΙΝ: κ. Ι. Σταικόπουλο
Προϊστάμενο του Τμήματος
Συντήρησης Αρχαιοτήτων

ΘΕΜΑ: Ολοκλήρωση των εργασιών συντήρησης των τοιχογραφιών στον Ι.Ν. Αγ. Κυριακής Απειράνθου στη Νάξο.

Από την 9^η Νοεμβρίου έως και την 21^η Ιουλίου 2016, ξεκίνησαν και ολοκληρώθηκαν οι εργασίες συντήρησης των τοιχογραφιών του βυζαντινού ναού της Αγ. Κυριακής Απειράνθου στη Νάξο. Συγκεκριμένα οι εργασίες διήρκησαν:

1. Από 9 Νοεμβρίου έως και 2 Δεκεμβρίου 2015, (Βίττης Νικόλαος, Μπερδούση Παναγιώτα, Μακρυγέννη Γεωργία, Τσίκνα Παυλίνα και Αναστασάκης Ηλίας).
2. Από 4 Απριλίου έως και 26 Απριλίου 2016, (Βίττης Νικόλαος, Μπερδούση Παναγιώτα, Ορκόπουλος Σπύρος, Μακρυγέννη Γεωργία και Τσίκνα Παυλίνα).
3. Τέλος από 9 Μαΐου έως και 21 Ιουλίου (Βίττης Νικόλαος, Μπερδούση Παναγιώτα, Ορκόπουλος Σπύρος, Μακρυγέννη Γεωργία, Ψούχλου Αφροδίτη Αναστασάκης Ηλίας Τσίκνα Παυλίνα και η Προϊσταμένη του τμήματος συντήρησης του ΜΕΛΤ Φιλιπούση Μαρία).

Η ομάδα συντηρητών είναι υπάλληλοι της Εφορείας Αρχαιοτήτων Κυκλάδων.

Ο ναός ήταν κατάγραφος στην ανεικονική φάση καθότι υπάρχουν ενδείξεις από σπαράγματα σε όλο το μνημείο εκτός του βόρειου κλίτους.

Σημειώνεται ότι το υπόστρωμα των τοιχογραφιών αυτής της φάσης είναι ενισχυμένο με αδρανή στοιχεία και το ζωγραφικό στρώμα είναι εφαρμοσμένο με την τεχνική secco. Η φθορά του αναφερόμενου στρώματος οφείλεται στο κατερχόμενο από τη στέγη νερό καθώς σωζόταν σε πολύ κακή κατάσταση.

Υπήρξε επίσης βυζαντινή φάση σε όλο τον κυρίως ναό και το ιερό αλλά δεν σώζεται, με εξαίρεση ελάχιστα σπαράγματα. Η βυζαντινή φάση ήταν επάνω σε νέο κονίαμα - αποτελούμενο από καθαρό ασβέστη/επίχρισμα- το οποίο τοποθετήθηκε επάνω από τα άλατα της ανεικονικής φάσης και για αυτό και δεν συγκρατήθηκε το ζωγραφικό αυτό στρώμα. Μόνο στο βόρειο τοίχο υπάρχουν χτυπήματα για την καλύτερη πρόσφυση του βυζαντινού στρώματος. Η φάση αυτή είναι μικτή, fresco και secco.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ ΣΤΟΝ ΚΥΡΙΩΣ ΝΑΟ

Συγκεκριμένα, πραγματοποιήθηκαν και ολοκληρώθηκαν εργασίες συστηματικής συντήρησης, αποκαλύψεων, καθαρισμού και χρωματικές συμπληρώσεις στις τοιχογραφίες και στα εσωτερικά επιχρίσματα όλου του ναού και αφορούν τα παρακάτω:

Επιχρίσματα

Τα παλαιά επιχρίσματα στερεώθηκαν, στεφανώθηκαν και καθαρίστηκαν - εκτός αυτά της δυτικής κεραίας και του βόρειου κλίτους - με μηχανικό τρόπο. Καθαιρέθηκαν τα νεότερα επιχρίσματα για να αποκαλυφθούν τα όρια των σωζόμενων επιφανειών.

ΚΑΘΑΡΙΣΜΟΣ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑΣ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΩΝ

Πραγματοποιήθηκε καθαρισμός σε όλες τις περιοχές των τοιχογραφιών και των επιχρισμάτων, με μηχανικό τρόπο –νυστέρι, οδοντιατρικό τροχό, dremel και πάστες καθαρισμού. Τα αποτελέσματα και η αντίδραση σε κάθε κομμάτι ήταν διαφορετικά.

Τα σκληρά κρυσταλοποιημένα άλατα αφαιρέθηκαν με νυστέρι και dremel. Αφαιρώντας το στρώμα των αλάτων αποκαλύφθηκαν-σε διάσπαρτες περιοχές- δύο στρώματα ζωγραφικής μεταξύ των οποίων παρεμβάλλονταν δεύτερο στρώμα αλάτων. Τα πέπλα των αλάτων αφαιρέθηκαν με πάστες καθαρισμού και νυστέρι.

ΣΤΕΡΕΩΣΗ ΥΠΟΣΤΡΩΜΑΤΟΣ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΩΝ

Στερέωση και πλήρωση του υποστρώματος, στις περιπτώσεις των αποκολλήσεων μεταξύ των στρώσεων του και από το υποστήριγμα (τη λιθοδομή), με την εφαρμογή ενέματος υδράσβεστου σε διαφορετικές αραιώσεις και με προσθήκη θηραϊκής γης στο διάλυμα όπου κρίθηκε αναγκαίο.

ΣΤΕΦΑΝΩΜΑΤΑ

- Εφαρμογή τελικών περιμετρικών συγκρατήσεων, με ασβεστοκονίαμα με την παρακάτω σύσταση:

ΣΥΣΤΑΤΙΚΑ	ΜΕΡΗ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
Chauxblance	1	
Θηραϊκή γη	1/2	κοκκομετρίας 0.0
Ποταμίσια άμμος	3	Κοκκομετρίας 2.4

ΣΤΕΡΕΩΣΗ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑΣ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΩΝ

Οι εργασίες στερέωσης της ζωγραφικής επιφάνειας του ανεικονικού στρώματος έγιναν με υδατικό διάλυμα ακρυλικού γαλακτώματος Hydroground σε αναλογία 1:6.

Οι βυζαντινές τοιχογραφίες στερεώθηκαν με αιώρημα ασβεστόνερου.

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΜΙΚΡΟΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ

Η καταπολέμηση των μικροοργανισμών αντιμετωπίστηκε με desogen μέσα στις πάστες καθαρισμού.

ΑΣΘΗΤΙΚΗ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

- Μετά το τέλος των εργασιών συντήρησης έγιναν, όπου κρίθηκε απαραίτητο, χρωματικές συμπληρώσεις με υδατοχρώματα σε χαμηλότερους τόνους από το αυθεντικό χρωματικό στρώμα.

Λοιπές εργασίες

Μετά την απομάκρυνση των στοιβαγμένων λίθων στην κόγχη του ιερού αποκαλύφθηκαν τα ίχνη του σύνθρονου. Ο θρόνος και η νότια πλευρά δεν είχαν σωθεί. Από τα σημάδια του επιχρίσματος ήταν εφικτή η πλήρη ανάκτησή του.

ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΕΣ ΦΑΣΕΙΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗΣ

Α΄ ΦΑΣΗ: Καθαίρεση νεότερων εσωτερικών επιχρισμάτων

1. Αφαίρεση νεότερων επιχρισμάτων από την επιφάνεια της τοιχοδομής και ταυτόχρονα αποκάλυψη των ορίων των σωζόμενων τοιχογραφιών.

Β΄ ΦΑΣΗ: Εργασίες οριοθέτησης & συγκράτησης των τοιχογραφιών

1. Η τοποθέτηση κονιάματος στους αρμούς: **αρμολόγημα**
2. Συγκράτηση των ορίων τοιχογραφιών και παλαιών επιχρισμάτων: **στεφανώματα**

Γ΄ ΦΑΣΗ: Εργασίες συντήρησης (Στερέωση – καθαρισμός - αποκατάσταση)

1. Στερέωση υποστρώματος
2. Στερέωση ζωγραφικής επιφάνειας
3. Καθαρισμός των αλάτων
4. Αντιμετώπιση μικροοργανισμών
5. Χρωματικές συμπληρώσεις

Αθήνα 28-07-2016

Ο υπεύθυνος συντηρητής του έργου

Νικόλαος Βίττης

ΙΕΡΟ ΜΕΤΑ ΤΗ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ

ΠΡΙΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΤΗ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ

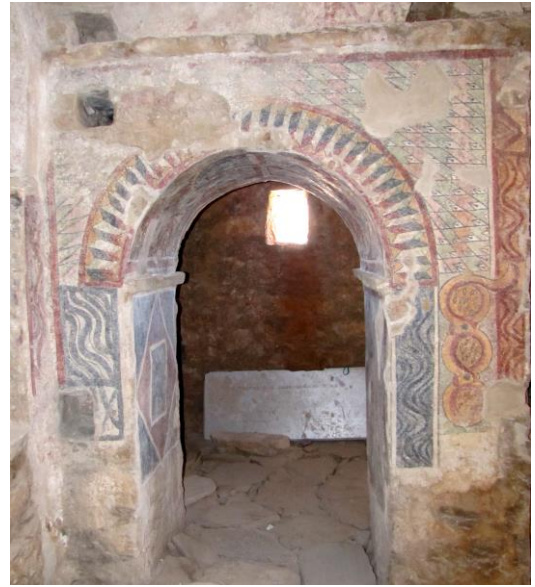

ΠΡΙΝ ΤΗ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ

ΜΕΤΑ ΤΗ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ

ΚΑΜΑΡΑ ΙΕΡΟΥ ΝΟΤΙΟΣ ΤΟΙΧΟΣ

ΒΟΡΕΙΟΣ ΤΟΙΧΟΣ ΙΕΡΟΥ

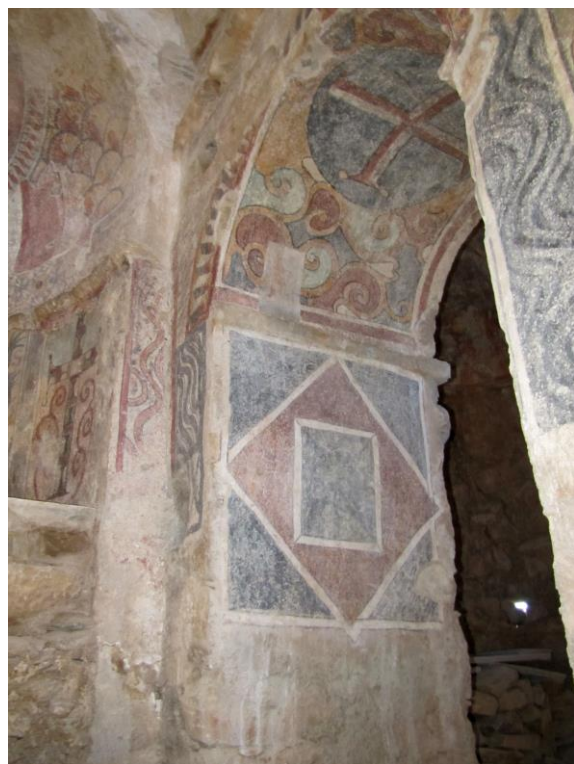
ΚΟΓΧΗ ΙΕΡΟΥ ΒΟΡΕΙΑ ΠΛΕΥΡΑ

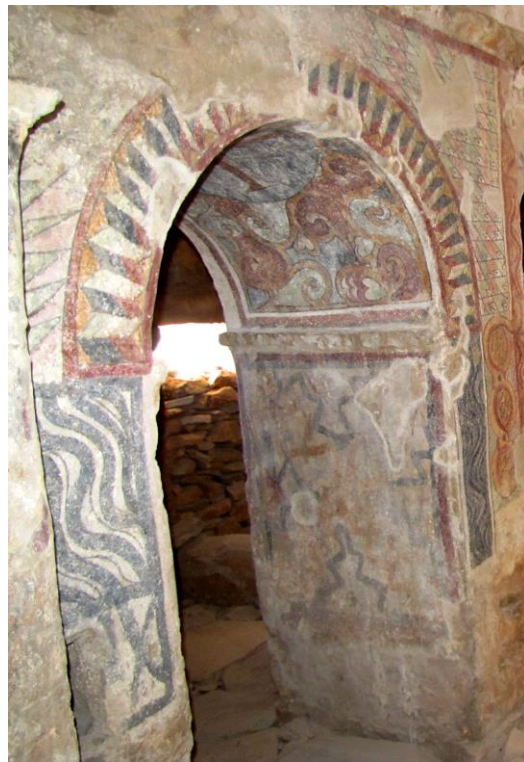

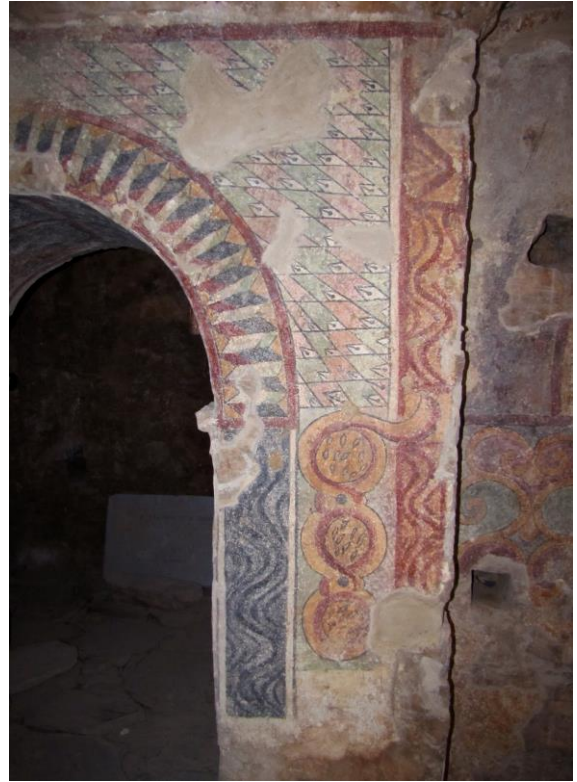
ΚΟΓΧΗ ΙΕΡΟΥ ΝΟΤΙΑ ΠΛΕΥΡΑ

ΝΟΤΙΟΣ ΤΟΙΧΟΣ ΙΕΡΟΥ

ΝΟΤΙΟΣ ΤΟΙΧΟΣ ΙΕΡΟΥ

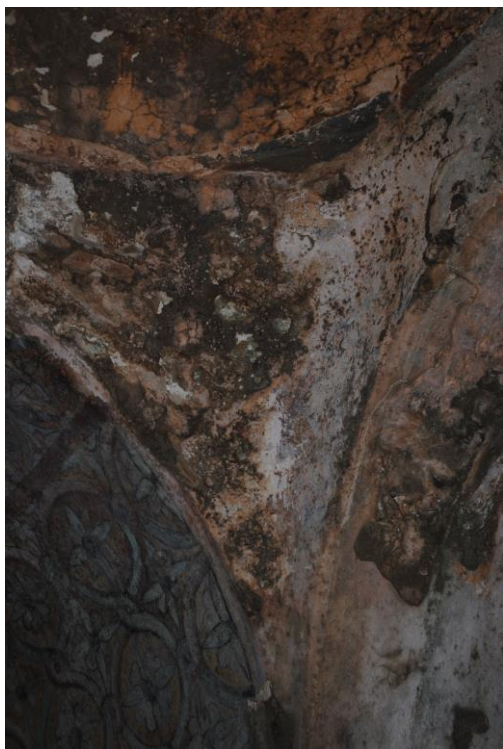

ΝΟΤΙΟ ΕΣΩΡΡΑΧΙΟ ΚΥΡΙΩΣ ΝΑΟΥ

KAMAPA IEPOY

ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΤΥΜΠΑΝΟ

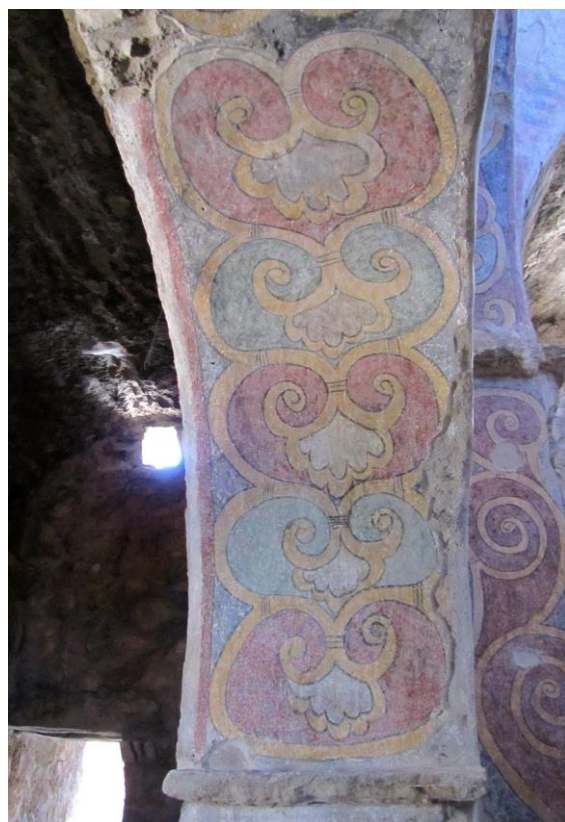

ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΤΥΜΠΑΝΟ

ΕΣΩΡΡΑΧΙΟ ΚΥΡΙΩΣ ΝΑΟΥ ΝΟΤΙΟΣ ΤΟΙΧΟΣ

ΕΣΩΡΡΑΧΙΟ ΚΥΡΙΩΣ ΝΑΟΥ ΝΟΤΙΟΣ ΤΟΙΧΟΣ

ΝΟΤΙΟΣ ΤΟΙΧΟΣ ΚΥΡΙΩΣ ΝΑΟΥ

ΝΟΤΙΟΣ ΤΟΙΧΟΣ ΚΥΡΙΩΣ ΝΑΟΥ

ΕΣΩΡΡΑΧΙΟ ΚΥΡΙΩΣ ΝΑΟΥ ΝΟΤΙΟΣ ΤΟΙΧΟΣ

ΒΟΡΕΙΟΣ ΤΟΙΧΟΣ ΚΥΡΙΩΣ ΝΑΟΥ

ΒΟΡΕΙΟΣ ΤΟΙΧΟΣ ΚΥΡΙΩΣ ΝΑΟΥ

ΒΟΡΕΙΟΣ ΤΟΙΧΟΣ ΙΕΡΟΥ

ΒΟΡΕΙΟΣ ΤΟΙΧΟΣ ΚΥΡΙΩΣ ΝΑΟΥ

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΦΑΣΗ

ΤΕΜΠΛΟ, ΑΓ. ΚΥΡΙΑΚΗ

ΒΟΡΕΙΟΣ ΤΟΙΧΟΣ ΙΕΡΟΥ